

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
REBREANU, LIVIU

Pădurea Spânzuraților / Liviu Reboreanu. - București
: Steaua Nordului, 2018
ISBN 978-606-511-559-0

821.135.1

LIVIU REBREANU

PĂDUREA SPÂNZURAȚILOR

© Toate drepturile rezervate Editurii Steaua Nordului.
Pentru comenzi online: www.steuanordului.ro
Tel.: 0767 536 500

CARTEA ÎNTÂI	5
CARTEA A DOUA	89
CARTEA A TREIA	164
CARTEA A PATRA	229

CARTEA ÎNTÂI

1

SUB CERUL CENUȘIU DE TOAMNĂ ca un clopot uriaș de sticlă aburită, spânzurătoarea nouă și sfidătoare, încăpătă la marginea satului, întindea brațul cu ștreangul spre câmpia neagră, înțepătă ici-colo cu arbori arămii. Supravegheatai de un caporal scund, negricios și ajutați de un țăran cu față păroasă și roșie, doi soldați bătrâni săpau groapa, scuipându-și des în palme și hâcând a osteneală după fiocare lovitură de târnăcop. Din rana pământului groparii zvărleau lut galben, lipicios ...

Caporalul își răsucea mustățile și se uita mereu împrejur, cercetător și cu dispreț. Priveliștea îl supăra, deși căuta să nu-și dea pe față nemulțumirea. În dreapta era cimitirul militar, înconjurat cu sărmă ghimpată, cu mormintele aşezate ca la paradă, cu crucile albe, proaspete, uniforme. În stânga, la câțiva pași, începea cimitirul satului, îngrădit cu spini, cu cruci rupte, putrezite, rare, fără poartă, ca și cum de multă vreme nici un mort n-ar mai fi intrat acolo și nici n-ar mai vrea să intre nimeni ...

Satul Zirin, cartierul diviziei de infanterie, se ascundeau sub o pânză de fum și de pâclă, din care de-abia scoteau capetele, sfioase și răsfirate vârfuri de pomi desfrunziți, câteva coperișe țuguiate de paie și turnul bisericii, spintecat de un obuz. Spre miazănoapte se vedea ruinele gării și linia ferată ce închidea zarea ca un dig fără început și fără sfârșit. Șoseaua, însemnată cu o dungă dreaptă pe câmpul mohorât, venea din apus, trecea prin sat și se ducea tocmai pe front ...

– Urâtă țară aveți, muscale! zise deodată caporalul, întorcându-se spre gropari și uitându-se cu necaz la țăranul

– Da ... da, murmură căpitanul, coborând privirea asupra groparilor care săpau tăcuți, cu capetele în pământ. Apoi întrebă iar, mai sigur: Și cine va fi spânzurat?

– Noi nu putem ști, domnule căpitan, zise caporalul cam încurcat. Se aude c-ar fi un domn ofițer, dar nu putem ști bine ...

– Și pentru ce fel de vină? stăruii ofițerul, privindu-l cercetător, aproape mânos.

Caporalul se zăpăci de tot și răspunse, șovăind cu un zâmbet de milă amără:

– De, domnule căpitan ... noi de unde să știm? În razboi viața omului e ca floarea, se scutură te miri de ce ... Păcatele-s multe de la Dumnezeu, și oamenii nu iartă ...

Căpitanul se uită lung la dânsul, mirat parcă de vorbele lui, și nu mai întrebă nimic. Ridicând însă ochii și văzând iar spânzurătoarea, se retrase câțiva pași ca în fața unui vrăjmaș amenințător. În aceeași clipă, pe cărarea dinspre sat, răsună un glas aspru și poruncitor:

– Caporal! ... Gata, caporal? ...

– Gata, domnule locotenent! strigă caporalul, întorcându-se, cu mâna la cozoroc.

Locotenentul, în ulană strânsă pe corp și cu guler de blană sură, venea foarte grăbit, aproape alergând, și vorbind mereu:

– Gata tot, caporal? Convoiul a pornit adineaori și în câteva minute va fi aici ... Dar plutonierul unde-i? De ce n-a venit înainte? ... Dacă eu, care n-am nicio însărcinare direcță, m-am putut osteni ...

Tăcu brusc, văzând pe căpitanul străin și necunoscut, care-l privea neliniștit. Locotenentul salută și înaintă până la marginea gropii, izbucnind apoi foarte nervos și cu vocea zgârietoare:

– Scăunelul, caporal! Unde-i? ... Ce te uiți ca un nerod? ... Pe ce vrei tu să se urce condamnatul? ... Ce oameni! Atâtă nepăsare n-am mai văzut ... Din pământ să-mi scoți

un scăunel, ai înțeles? Și în două minute să fii înapoi! ... Aide, mișcă, ce mai caști gura?!

Caporalul porni fuga spre sat, în vreme ce locotenentul, aruncând o privire căpitanului, care stătea deoparte, urmă mai potolit:

– Cu astfel de oameni nu batem noi Europa ... Unde nu-i conștiința datoriei ...

Vorbind, trecu lângă stâlpul de brad, chiar sub ștreangul nemîșcat. Examină groapa, mormăind ceva, nemulțumit, și pe urmă, ridicând ochii, prinse cu amândouă mâinile funia ce-i atârna deasupra capului, parcă ar fi vrut s-o încerce dacă-i destul de solidă. Întâlnind însă privirea speriată a căpitanului, dădu drumul ștreangului, rușinat și umilit. Mai stătu acolo câteva clipe, nehotărât, apoi deodată merse drept în fața străinului, prezentându-se:

– Locotenent Apostol Bologa ...

– Klapka, îl întrerupse căpitanul, cu mâna întinsă. Otto Klapka ... Adineaori am sosit, și tocmai de pe frontul italian ... În gară am aflat că aveți o execuție și, nici nu-mi dau bine seama cum, iată că am nimerit aici ...

În glasul căpitanului tremura o sfială, atât de neascunsă, că locotenentul, fără să vrea, se simți cuprins iar de rușinea de adineaori și, încurcat, zise cu o vioiciune silită:

– Vasăzică sunteți mutat în divizia noastră?

– Da ... la al cincizecilea de artillerie de câmp ...

– A, chiar în regimentul nostru! strigă Bologa deodată, cu bucurie neprefăcută. Atunci bine-ați venit!

Fața căpitanului se înserină, parcă în sinceritatea locotenentului s-ar fi dezvăluit un om nou. Privirile lor se încrucișără într-o licărire de simpatie. O clipă. Apoi Klapka avu o cutremurare și întrebă aproape înfricoșat:

– Pe cine spânzurați?

În ochii lui Apostol Bologa, albaștri și adânciți în cap, se aprinse o mândrie stranie. Răspunse cu o indignare abia stăpânită:

– Un sublocotenent ceh, Svoboda ... mai mare rușinea pentru corpul ofițeresc ... A fost prins tocmai când era să treacă la dușman, înarmat cu hărți și planuri. Rușinos și revoltător! ... Nu-i aşa? adăugă după câteva clipe, fiindcă Klapka tăcea.

– Mda ... da, poate, zise căpitanul, tresăring nesigur. Răspunsul îndoielnic îndârji pe Bologa. Începu să vorbească atunci cu o volubilitate care se vedea că nu i-e firească, vrând parcă să convingă cu orice preț:

– Am avut onoarea să fac parte din Curtea Marșală care l-a judecat și, prin urmare ... De altfel, nici el n-a săgăduit. Nici vorbă, față de dovezile definitive, ar fi fost zdarnică orice apărare ... A fost de un cinism, într-adevăr, nemaipomenit. N-a deschis gura toată vremea și n-a vrut să răspundă, măcar la întrebările președintelui ... Ne-a privit sfidător, pe rând, cu un fel de dispreț falnic ... Chiar sentința de moarte a primit-o zâmbitor și cu niște ochi ... Firește, asemenea oameni nu se spăimântă nici de moartea infamantă ... Când l-au prins, într-un unghi mort, o patrulă comandată de ofițer, a vrut să se împuște ... Ce dovedă mai palpabilă decât încercarea de sinucidere? Curtea l-a condamnat la moarte, în unanimitate, fără discuție, atât a fost de vădită crima ... Eu însuși, deși sunt o fire excesiv de șovăitoare, de data aceasta am conștiința pe deplin împăcată, absolut pe deplin ...

Klapka, buimăcit mai ales de asprimea glasului, murmură:

– O, Doamne ... dovezile ... când e vorba de o viață de om ... Pe buzele subțiri, cu colțuri supte ale locotenentului răsări un amestec de ironie și de dispreț:

– Uitați, domnule căpitan, că suntem în război și pe front! ... O viață de om nu e îngăduit să primejduiască viața Patriei! ... Dacă ne-am călăuzi după considerații sentimentale, ar trebui să capitulăm în fața tuturor ... Se vede însă că sunteți ofițer de rezervă, altfel n-ați vorbi aşa despre o crimă ...

– Da, adevărat, se grăbi Klapka cu teamă. Am fost avocat ... în vreme de pace ... Acum însă ...

– Și eu sunt ofițer de rezervă, întrerupse locotenentul cu mândrie. Războiul m-a smuls din mijlocul cărților, de la Universitate, unde aproape pierdusem contactul cu viața reală. Dar m-am dezmeticit repede și mi-am dat seama că numai războiul e adevăratul generator de energii!

Căpitanul zâmbi, ca și când răspunsul i s-ar fi părut ridicol, și zise cu glas blajin, colorat de o ironie blândă:

– Și eu care credeam că războiul e un ucigaș de energii! Apostol Bologa roși ca o fecioară și nu îndrăzni să se uite în ochii căpitanului. Se simțea jignit până în măduva oaselor și căuta în minte un răspuns aspru, care să pună capăt convorbirii. Atunci însă sosi, gâfăind, caporalul, cu scăunelul fără spetează.

– Un moment, domnule căpitan, rosti Bologa triumfător, întorcându-se spre caporalul asudat, parcă i-ar fi adus mântuirea. E prea înalt, nu vezi? strigă apoi mânos. Cum să se cătere condamnatul pe asemenea ... În sfârșit, ce-mi fac eu sânge rău, când nici nu e în atribuțiile mele execuția?! ... Să vedeți voi ce va zice domnul general, să țineți minte! ... Acuma ce mai stai? Aide, potrivește cel puțin locul și trage mai sus funia! ... Ce oameni!

Ridică mâinile, revoltat, și-i întoarse spatele. Se potoli însă brusc, zărind pe cărarea dinspre sat un grup de ofițeri care se apropiau cu o gravitate solemnă. În frunte venea însuși comandanțul diviziei, mic, gras, cu picioarele scurte și foarte roșu la obraz, bătându-și nervos carâmbul cizmei cu o cravașă, în vreme ce pretorul militar, un căpitan burtos, cu mustață sură, îi demonstra ceva, gesticulând larg cu mâna dreaptă, în care ținea o foaie de hârtie ...

– Vine convoiul ... Uite și generalul! șopti Bologa, clîpind repede către căpitanul care se dădea mai înapoi, ca dinaintea unei năluci neașteptate.

Locotenentul alergă întru întâmpinarea generalului și, salutând, raportă cu importanță:

– Întâmplător am venit mai devreme, excelență, și am constatat că lipsea scăunelul ...

– Lipsea? repetă generalul cu o privire nemulțumită spre pretorul care se uita disperat la Bologa.

– Am luat însă imediat măsuri de îndreptare, se grăbi să adauge locotenentul, ca să scape pe pretorul uluit din încurcătură.

Totuși, pretorul simți că generalul s-a supărat și, murmurând o scuză, își iuți pașii, ca să ajungă cel dintâi la locul execuției și să se încredințeze cum i s-au împlinit ordinele. Dintr-o aruncătură de ochi văzu tot, fără a se sinchisi de caporalul înțepenit într-o salutare înfricoșată. Vru să se întoarcă zâmbitor spre generalul care sosea, dar deodată își aduse aminte și întrebă îngrijorat:

– Călăul unde-i, caporal?

– Noi nu știm, domnule căpitan, răspunse caporalul.

Noi am avut ordin să facem groapa și ...

– Cum nu știi, dobitocule? se răsti pretorul cuprins de spaimă și răcnind aproape furios: Dar unde-i plutonierul? Ce-a făcut plutonierul? ... Plutonier! ... Închipuiți-vă, excelență, n-avem călău! adăugă, în culmea zăpăcelii, către generalul care tocmai sosise aproape de groapă. Eu degeaba iau toate măsurile reglementare, căci oamenii nu-și mai fac datoria!

Un plutonier, cu fața cenușie și uscată, veni în fuga mare și se opri, tremurând, lângă stâlpul spânzurătorii.

– Ce-ai făcut, ticălosule? Unde-i călăul? se repezi pretorul, scrâșnind dinții. Am să te ... am să ...

– Treizeci de zile închisoare! interveni generalul, smulgându-și mustața stângă și amenințând cu cravașa. Acuma însă trebuie condamnat un om numai decât ...

– Caporal, tu vei fi călăul! zise pretorul repede, mai ușurat.

– Domnule căpitan, vă rog cu supunere, iertați-mă ... bolborosi caporalul, îngălbénind. Eu, domnule căpitan, vă rog cu supunere ...

Pretorul nici nu-l auzi, ci se apropie de general, ca să se mai plângă, drept explicație, de nedisciplina oamenilor. Generalul însă, cu o indignare stăpânită, îl intrerupe scurt, mormăind:

– Vom vorbi mai târziu ... Acuma, la datorie!

Pe cărarea sură, în coborârea grăbită a însărării, grosul convoiului se legăna încet. Condamnatul, infășurat într-o mantie verzuie, cu gulerul ridicat, cu o pălărie civilă în capul plecat, păsea mașinal la brațul unui preot militar bătrân, înconjurat de patru soldați cu baioneta la armă. Urmau grupuri de ofițeri și soldați, de-a valma, aduși de pe front înadins ca să vază execuția, toți cu căști de război și în uniforme murdare, cu miros greu de tranșee, resfirați în voie, încât coada ajungea până aproape de marginea satului.

Sub spânzurătoare, caporalul aștepta smirna, cu ochii tulburați, în vreme ce plutonierul îi șoptea și-l învăța cum și ce are de făcut. Vântul umed se înțeți, măturând pământul, împiedicându-se în mormintele cimitirilor, zgâltâind pe oamenii care se apropiau ... Apoi preotul se opri la marginea gropii cu osânditul care, văzând lutul galben și cleios, avu o zguduire scurtă.

– Dumnezeu e bun și mare, îi bolborosi la ureche preotul, speriat, întinzându-i crucea la buze.

– Pe dincolo, părinte ... vă rog! răsună iarăși glasul pretorului, nervos și răgușit. Trebuie ordine ... Plutonier, ia seama! Nu-ți știi datoria?

Mersul convoiului se iuți ca la comandă și în câteva clipe se făcu o roată de oameni în jurul spânzurătorii. Toți tăceau însă, parcă le-ar fi fost frică să nu tulbere somnul unui bolnav istovit de suferințe. Doar zgomotul de pași nerăbdători se amesteca în gemetele vântului stăruitor ...

– Doctore, doctore, durează mult? șopti Apostol Bologa, agățându-se de brațul medicului, care se zbătea să-și deschidă trecere printre soldații îngărmădiți.

– Ai să vezi ... acuma nu-i vreme de ... răspunse doctorul plictisit. Puțin loc, hei, ce Dumnezeu ... Fa-ceți-mi loc, băieți!

Bologa izbuti să se strecoare, pe urmele medicului, până la picioarele gropii, în fața spânzurătorii. Gâțul îi era uscat și amar, iar inima i se frământa într-o emoție aproape dureroasă. Se simțea mulțumit că va vedea tot și, ca să-și potolească nerăbdarea, se uită împrejur, căutând cunoșcuți și prieteni printre zecile de fețe tăbăcite de război și schimono-site sub povara căștilor de oțel ... Generalul stătea în dreapta, numai la vreo trei pași, ursuz, nemîscat. Mai încolo însă locotenentul Gross trepida fără astămpăr, urmărind cu atenție disperată toate mișcările condamnatului, care-i fusese bun prieten. Văzând pe Gross, Bologa își aduse aminte de căpitanul străin de adineaori și îl descoperi la spatele generalului, ținându-se cu mâna de falcă, neclintit ca o mustrare.

„Ce om! se gândi Bologa cu necaz. Vine de la gară de-a dreptul aici și tot el vrea să-mi dea lecții de umanitarism, parcă eu aş fi o fiară sau ...“

În clipa aceea, o mâna îi strânse brațul.

– A, Cervenko! murmură Bologa, întorcându-se. Tu, aici? ... Mă mir ... Desigur că n-ai venit de bunăvoie ... Știi că eu am făcut parte din Curtea Marțială?

Căpitanul Cervenko nu mai apucă să răspundă, căci în văzduh țășni brusc glasul pretorului, mult mai ascuțit și mai tăios ca adineaori:

– Toată lumea trei pași înapoi! ... Loc! ... Loc! ...

Oamenii, spăimântați parcă de zgomotul care îndrăznea să străpungă trecerea, se îmbulziră și se retraseră câțiva pași. În locul gol din jurul gropii rămase numai generalul, pe când lângă stâlpul cioplit condamnatul priva drept înainte, mânăind blând digul care închidea orizontul. Bologa, cu inima strânsă, se uita drept în ochii lui mari, negri, fierbinți ... și văzu deodată că omul de sub ștreang se întoarce spre pretorul înmărmurit și-l auzi foarte deslușit, zicând:

– Vreau să mor mai repede ...

Generalul încruntă din sprâncenele-i stufoase și îmbinate, spunând pretorului:

– Vezi ce dorește.

Dar condamnatul ridicase acumă ochii peste capetele oamenilor și parcă nici nu mai auzi întrebarea pretorului care, așteptând zadarnic un răstimp, izbucni speriat:

– Gata? ... Atunci ... da ... atunci ...

Și, uitându-se jignit spre general, păși pe movila de lut proaspăt de la marginea gropii, desfășură hârtia ce i se boțise în mâna și citi sentința Curții Marțiale a diviziei, care osândeau la moarte prin ștreang pe sublocotenentul Svoboda, pentru trădare și dezertare la dușman. Glasul îi suna gol și prefăcut, de două ori se încurcă, drept care generalul îi aruncă două priviri scrutătoare, iar la sfârșit răguși, parcă fi răcnit din răsputeri o zi întreagă.

Apostol Bologa se făcu roșu de luare-aminte și privirea i se lipise pe fața condamnatului. Își auzea bătăile inimi, ca niște ciocane, și casca îi strângea țeasta ca și când i-ar fi fost mult prea strâmtă și îndesată cu sila. O mirare neînțeleasă îi clocotea în creieri, căci în vreme ce pretorul însira crimele și hârtia îi tremura între degete, obrajii sublocotenentului de sub ștreang se umplură de viață, iar în ochii lui rotunzi se aprinse o strălucire mândră, învăpăiată, care parcă pătrundeau până în lumea cealaltă ... Pe Bologa, la început, privirea aceasta îl înfricoșă și îl întărâtă. Mai pe urmă însă simți limpede că flacăra din ochii condamnatului i se prelinge în inimă ca o imputare dureroasă ... Încercă să întoarne capul și să se uite aiurea, dar ochii omului osândit parcă îl fascinaseră cu privirea lor disprețuitoare de moarte și înfrumusețată de o dragoste uriașă. În cele din urmă, Bologa se aștepta ca gura condamnatului să se deschidă și să scoată un strigăt îngrozitor de izbăvire, întocmai precum cei dintâi credincioși care, în clipa morții silnice, vedeau pe Hristos ...